LESNÉ HOSPODÁRSTVO NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA

Jana Némethová

Abstract

The paper deals with the forest management in the Nitra Self-governing Region. It evaluates the development of forest land area in the region, in its districts and municipalities. It divides forests of the Nitra Self-governing Region according to individual categories, age and tree species composition. It also deals with the ownership of forests in various districts of the studied region. Furthermore, it evaluates logging and reforestation in the region and also the forest resources in the districts of the Nitra Self-governing Region.

Keywords: forest management, Nitra Self-governing Region, forest land, forest category, tree species composition, ownership of forests, logging and forest resources, forest regeneration

Úvod

Lesy patria medzi najväčšie bohatstvo Slovenska, sú jednou zo zásadných zložiek životného prostredia a poskytujú stály zdroj dreva pre národné hospodárstvo. Lesy vplyvajú na podnebie a skvalitňujú ho, ovplyvňujú vodné pomery, vytvárajú prostredie vhodné pre život mnohých druhov rastlín, živočíchov a ich spoločenstiev. Taktiež zachovávajú prírodné krásy a sú zdrojom zdravia. Pre všetky tieto spomínané funkcie lesov je nutné ich chrániť a starať sa o ne (Stredánský, 2010).

Lesné hospodárstvo je špecifickým odvetvím. Spolu s poľnohospodárstvom a vodným hospodárstvom má osobitné miesto v národnom hospodárstve Slovenskej republiky. Zameriava sa na využívanie a reprodukciu obnoviteľných prírodných zdrojov, čo sú lesné porasty, ktoré sa v tejto aktivite chápu ako zdroj surového dreva a zároveň ako podmienka ochrany a využívania ostatných prírodných zdrojov, najmä vody a pôdy. Lesy majú v lesnom hospodárstve dôležité postavenie pri vzniku územného systému ekologickej stability a celkovo pri ochrane životného prostredia ľudskej spoločnosti (Vološčuk, 2000).

V dnešnej dobe lesné hospodárstvo poskytuje hospodárske, ekologické, sociálne a kultúrne prínosy. Zabezpečuje obnoviteľné suroviny, ktoré sú pre životné prostredie neškodné a zohráva dôležitú úlohu v hospodárskom rozvoji, zamestnanosti a prosperite, najmä vo vidieckych oblastiach. Lesy sú významné pre zachovanie biologickej rozmanitosti, pre rovnováhu kolobehu vody a globálny uhlíkový cyklus (Dubcová a kol., 2008).

Lesné hospodárstvo je predmetom záujmu viacerých autorov ako sú, napr. Moravčík a kol. (2010), Paganová (2005), Stredánský (2010), Štefančík a kol. (2007), Vološčuk (2000), Vološčuk, Šíbl (2001). Problematika zameraná na lesné hospodárstvo Slovenska je skúmaná i v prácach geografov napr. Spišiaka (2000), Dubcovej a kol. (2008), Némethovej (2011) a iných.

Analýza výmery lesných pozemkov na úrovni samosprávnych krajov a okresov bola spracovaná na základe štatistických údajov získaných z Regionálnej databázy na www.statistics.sk. Podklady k drevinovej skladbe v okresoch Nitrianskeho samosprávneho kraja k zásobám dreva, obnove lesa a ku kategóriám lesa sme získali z web stránky www.foresportal.sk. Pri analyzovaní vlastníctva lesov Slovenska sme čerpali informácie z www.lesmedium.sk a www.mprs.sk. V príspevku sa zaoberáme súčasným stavom lesného hospodárstva v Nitrianskom samosprávnom kraji a vývojovými tendenciami vo výmere lesných pozemkov. Vývoj výmery lesných pozemkov na úrovni okresov a obcí sme sledovali pomocou indexu zmeny, ktorý jedným číslom hodnotí podiel výmery lesných pozemkov medzi dvoma časovými horizontmi. Pri spracovávaní skúmanej problematiky boli použité viaceré geografické metódy ako sú analýza, komparácia štatistických údajov a ich kartografické vyjadrenie.

Výmera lesných pozemkov v samosprávnych krajoch Slovenska

Výmera lesných pozemkov v SR sa každoročne mierne zvyšuje, ako to vyplýva z tab. 1. Za pozitívny trend sa považuje pomerne vysoký podiel lesných pozemkov v SR (41,07 %), ktorý sa približuje k podielu výmery poľnohospodárskej pôdy (49,07 %). Na jednej strane výmera lesných pozemkov v SR narastá, no na druhej strane výmera poľnohospodárskej pôdy mierne klesá. V súlade s trendom vyspelých krajín Európy sa predpokladá ďalšie zvyšovanie lesnatosti v podmienkach Slovenska 48 – 50 %. Zvýšenie lesnatosti bude mať prínos pre zvýšenie drevnej hmoty v lesnom hospodárstve a význam bude mať aj pre ochranu krajiny.

Najskôr sa v príspevku venujeme výmere lesných pozemkov v rámci krajov Slovenska. Najväčší podiel lesných pozemkov z celkových lesných pozemkov SR majú kraje Banskobystrický (23,06 %), Prešovský (21,95 %) a Žilinský (18,90 %) (tab. 1). K nárastu lesných pozemkov v roku 2012 v porovnaní s rokom 2003 dochádza vo všetkých krajoch Slovenska okrem Bratislavského, Trnavského a Nitrianskeho. Nárast bol zaznamenaný i v rámci Slovenska. V sledovaných rokoch 2003 a 2012 Nitriansky samosprávny kraj (NSK) dosiahol rovnaký podiel výmery lesných pozemkov 4,80 %.

Tab. 1: Podiel lesných pozemkov samosprávnych krajov z celkových lesných pozemkov Slovenskej republiky (%)

Table 1: Proportion of forest land in the self-governing regions out of the total forest land of the Slovak Republic (%)

Kraj	Výmera lesných pozemkov (ha)		Podiel lesných pozemkov (%)	
	2003	2012	2003	2012
Bratislavský	754 417 270	751 208 863	3,76	3,73
Trnavský	651 754 658	652 487 558	3,25	3,24
Trenčiansky	2 203 749 390	2 217 758 344	11,00	11,01
Nitriansky	961 260 491	966 125 714	4,80	4,80
Žilinský	3 771 836 096	3 806 477 472	18,82	18,90
Banskobystrický	4 624 768 645	4 644 873 699	23,08	23,06
Prešovský	4 407 729 830	4 421 586 781	21,99	21,95
Košický	2 665 482 361	2 680 073 944	13,30	13,31
Slovenská republika	20 040 998 741	20 140 592 375	100,00	100,00

Zdroj: ŠÚ SR, 2012

Vývoj výmery lesných pozemkov na úrovni okresov Nitrianskeho samosprávneho kraja

Vývoj výmery lesných pozemkov sme detailne sledovali v jednotlivých okresoch NSK pomocou ukazovateľa indexu zmeny. Najskôr sme vypočítali priemerný index zmeny, ktorý nám vyjadruje vývoj výmery lesných pozemkov v sledovaných rokoch 2003 – 2012. Nitriansky samosprávny kraj v tomto období podľa priemerného indexu zaznamenal mierny nárast o 0,06 %. V okresoch kraja bol nerovnomerný vývoj. Nárast lesných pozemkov za obdobie rokov 2003 až 2012 bol najvyšší v okresoch Nitra (0,13 %), Komárno (0,10 %) a Zlaté Moravce (0,07 %) (tab. 2). Podľa priemerného indexu zmeny rokov 2003 až 2012 nastal pokles len v okrese Nové Zámky o 0,01 %.

V Nitrianskom samosprávnom kraji mal index zmeny rokov 2012/2003 hodnotu 100,51 %, čo predstavuje nárast o 0,51 %. Index zmeny lesných pozemkov rokov 2012/2003, dosiahol vo všetkých okresoch Nitrianskeho samosprávneho kraja nárast. Najväčší nárast lesných pozemkov dosiahli okresy Komárno (0,85 %) a Levice (0,66 %). Naopak najnižší nárast lesných pozemkov zaznamenali okresy Šaľa (0,28 %) a Nitra (0,32 %).

Tab. 2: Vývoj výmery lesných pozemkov v okresoch Nitrianskeho samosprávneho kraja

Table 2: Development of the area of forest land in the districts of the Nitra Self-governing Region

Okres	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Komárno	6 921	6 919	6 919	6 915	6 912	6 924
Levice	29 043	29 050	29 051	29 070	29 184	29 181
Nitra	8 840	8 838	8 823	8 817	8 774	8 826
Nové Zámky	10 345	10 346	10 343	10 341	10 338	10 346
Šaľa	1 453	1 453	1 457	1 466	1 465	1 464
Topoľčany	16 894	16 897	16 897	16 897	16 938	16 938
Zlaté Moravce	22 627	22 625	22 625	22 627	22 614	22 654
Spolu NSK	96 126	96 128	96 115	96 133	96 225	96 333
Okres	2009	2010	2011	2012	Priemerný Iz (%)	Index zmeny 2012/2003 (%)
Komárno	6 931	6 974	6 977	6 980	100,10	100,85
Levice	29 161	29 171	29 173	29 236	100,03	100,66
Nitra	8 831	8 850	8 857	8 868	100,13	100,32
Nové Zámky	10 343	10 340	10 354	10 381	99,99	100,35
Šaľa	1 459	1 459	1 457	1 457	100,04	100,28
Topoľčany	16 946	16 947	16 952	16 977	100,02	100,49
Zlaté Moravce	22 648	22 646	22 648	22 711	100,07	100,37
Spolu NSK	96 319	96 387	96 418	96 612	100,06	100,51

Zdroj: ŠÚ SR, 2012, vlastné výpočty

Celková výmera pozemkov v Nitrianskom samosprávnom kraji v roku 2012 bola 634 379 ha, z toho 96 612 ha tvorili lesné pozemky. Najvyššou lesnatosťou sa vyznačujú okresy Zlaté Moravce (43,58 %), Topoľčany (28,41 %) a Levice (18,85 %) (tab. 3). Nitriansky samosprávny kraj dosahuje 15,23 % lesnatosť.

Tab. 3: Vývoj a súčasný stav lesných pozemkov v rokoch 2003 a 2012 na úrovni okresov Nitrianskeho samosprávneho kraja

Table 3: Development and current state of forest land in 2003 and 2012 at the level of districts of the Nitra Self-governing Region

Okres	Celková výmera (ha)		Výmera lesných pozemkov (ha)		Podiel lesných pozemkov z celkovej výmery pôdy (%)	
	2003	2012	2003	2012	2003	2012
Komárno	110 027	110 014	6 921	6 980	6,29	6,34
Levice	155 114	155 114	29 043	29 236	18,72	18,85
Nitra	87 073	87 073	8 840	8 868	10,15	10,18
Nové Zámky	134 651	134 706	10 345	10 381	7,68	7,71
Šaľa	35 590	35 590	1 453	1 457	4,08	4,09
Topoľčany	59 768	59 763	16 894	16 977	28,27	28,41
Zlaté Moravce	52 118	52 118	22 627	22 711	43,41	43,58
NSK	634 341	634 379	96 126	96 612	15,15	15,23

Zdroj: ŠÚ SR, 2012

V podiele lesných pozemkov okresov z celkových lesných pozemkov kraja najvyššie hodnoty dosahujú okresy Levice 30,26 %, Zlaté Moravce 23,51 % a Topoľčany 17,57 % (tab. 4).

Tab. 4: Podiel lesných pozemkov okresov z celkových lesných pozemkov Nitrianskeho samosprávneho kraja (%)

Table 4: Proportion of forest land in the districts out of the total forest land in the Nitra Self-governing Region (%)

Okres	Výmera lesných pozemkov (ha)		Podiel lesných pozemkov (%)	
	2003	2012	2003	2012
Komárno	6 921	6 980	7,20	7,22
Levice	29 043	29 236	30,21	30,26
Nitra	8 840	8 868	9,20	9,18
Nové Zámky	10 345	10 381	10,76	10,75
Šaľa	1 453	1 457	1,51	1,51
Topoľčany	16 894	16 977	17,57	17,57
Zlaté Moravce	22 627	22 711	23,54	23,51
NSK	96 126	96 612	100,00	100,00

Zdroj: ŠÚ SR, 2012

Pri hodnotení lesnatosti obcí NSK najväčší podiel lesných pozemkov mali obce ležiace v severnej a severovýchodnej časti kraja. V oblasti pohorí Považský Inovec sú to obce napr. (Podhradie - 86,41 %, Ardanovce - 62,27 %, Nemečky - 57,35 %, Bojná - 56,84 %, Prašice - 49,42 %, Radošina - 45,25 %), Tribeč (Krnča - 69,78 %, Súlovce - 53,20 %, Štitáre - 53,03 %, Kovarce - 52,78 %, Horné Lefantovce - 51,46 %, Jelenec - 50,88 %, Podhorany - 41,78 %), Pohronský Inovec (Kostoľany pod Tribečom - 77,65 %, Obyce - 74,59 %, Hostie - 73,04 %, Skýcov - 73,77 %, Velčice - 71,37 %, Zlatno - 66,85 %, Lovce - 69,08 %, Topoľčianky - 58,38 %), Štiavnické vrchy (Uhliská - 83,37 %, Pečenice - 61,23 %, Pukanec - 57,82 %, Jablňovce - 56,49 %, Čajkov - 55,59 %, Bohunice - 54,22 %), Krupinská planina (Ipeľské Úľany - 63,14 %, Plášťovce - 51,29 %) a na juhu pohorie Burda (Chľaba - 46,20 %, Leľa - 44,27 %, Bajtava - 37,02 %, Kamenica nad Hronom - 29,76 %) (mapa 1). V pohoriach je súvislá lesná vegetácia, listnaté dreviny z nich najmä buk a dub. Obce s najnižším podielom lesných pozemkov v NSK ležia prevažne na juhu a juhozápade kraja na Podunajskej rovine a Podunajskej pahorkatine, v okresoch Komárno, Šaľa a Nové Zámky. Pre obce uvedených okresov je charakteristická rozptýlená lesná vegetácia v podobe hájnikov, remízok a pod., prevládajú hlavne dubiny. Pozdĺž vodných tokov sa rozprestierajú lužné lesy. V okrese Komárno sa nachádzajú obce s najnižším podielom lesných pozemkov - Lipové (0,11 %), Okoličná na Ostrove (0,15 %) a Brestovec (0,5 %). V kraji sú obce, v ktorých sa lesné pozemky vôbec nevyskytujú. V okrese Nitra sú to obce napr. Čakajovce, Čeladice, Golianovo, Veľké Chyndice, Čechynce, Malý Cetín. V okrese Nové Zámky obce Kmeťovo a Vlkaš nemajú žiadne lesné pozemky vo svojom katastrálnom území. V okrese Topoľčany bez lesných pozemkov sú obce napr. Nemčice, Lužany, Veľké Dvorany, Hrušovany. V okrese Levice bez výskytu lesov sú obce napr. Hronské Kosihy, Starý Hrádok, Veľké Kozmálovce a v okrese Zlaté Moravce sú to obce Neverice a Choča.

Mapa 1: Priestorové rozmiestnenie lesných pozemkov v obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v roku 2012

Map 1: Spatial distribution of forest land in the municipalities of the Nitra Self-governing Region in 2012

Pomocou indexu zmeny sme sledovali vývoj výmery lesných pozemkov v jednotlivých obciach NSK v rokoch 2003 a 2012. Nárast sa týkal obcí lokálne ležiacich v juhozápadnej, sčasti i východnej a severnej časti kraja (mapa 2).

Mapa 2: Vývoj lesných pozemkov v obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2003 a 2012

Map 2: Development of forest land in the municipalities of Nitra Region in 2003 and 2012

Najväčší nárast podľa indexu zmeny bol v okrese Komárno, v obciach Zlatná na Ostrove (34,26 %), Bodza (19,76 %) a Iža (14,76 %). V okrese Nitra mala najvyšší nárast obec Lehota (40,26 %). Najvyšší nárast v okrese Zlaté

Moravce sa týkal obcí Ladice (30,54 %) a Martin nad Žitavou (17,33 %). V okrese Levice s najvyšším nárastom sú obce Bielovce (37,38 %) a Lontov (45,78 %). Mierny pokles výmery lesných pozemkov je zaznamenaný najmä v obciach centrálnej časti NSK. Pričom najväčší pokles podľa indexu zmeny nastal v obciach Radvaň nad Dunajom (- 15,59 %) v okrese Komárno, Branč (- 35,5 %) v okrese Nitra a Andovce (- 18,18 %) v okrese Nové Zámky.

Zastúpenie drevín v okresoch Nitrianskeho samosprávneho kraja

V minulosti sa presadzovala tendencia zvyšovania produkcie dreva vyšším zastúpením smreka a borovice. Od polovice minulého storočia sa však zastúpenie drevín začalo prispôbovať stanovištným podmienkam a požiadavkám spoločnosti, aby sa čo najlepšie plnili všetky funkcie lesov. Presadzuje sa biologická rozmanitosť, ktorá zároveň zvyšuje ekologickú stabilitu lesov. Zastúpenie drevín v súčasnosti odzrkadľuje prírodné podmienky a zásahy človeka. V NSK sa vyskytuje 4 812,40 ha (5,25 %) ihličnatých drevín. Z nich je najviac rozšírená borovica (3,16 %) a smrek (1,12 %). Listnaté dreviny zaberajú 86 922,45 ha (94,75 %). Vyskytuje sa hlavne dub (38,37 %), dub cerový (13,42 %) a buk (12,73 %).

Oblasť pohorí Považský Inovec Tribeč, Pohronský Inovec a Štiavnické vrchy, ktorá zasahuje do okresov Topoľčany, Nitra, Zlaté Moravce a Levice je pokrytá z listnatých stromov najmä dubom. V okrese Levice dub zaberá 39,50 % lesných pozemkov. Veľmi rozšírený je aj dub cerový s 20,63 % podielom. Z ihličnatých stromov je to najmä borovica (1,81 %) a smrek (0,57 %). Na ihličnaté dreviny pripadá 3,03 %. Okres Nitra má 40,30 % zastúpenie dubu a dub cerový predstavuje iba 16,79 % z lesných pozemkov. Borovica tvorí 3,08 % z 3,39 % ihličnatých drevín. V okrese Topoľčany je okrem vysokého výskytu duba (52,08 %) aj rozšírený buk (19,33 %). Rastie tu až 8,51 % ihličnatých drevín, najmä borovica (4,82 %), smrek (1,75 %) a smrekovec (1,70 %). Najväčšie množstvo ihličnatých drevín sa nachádza v okrese Zlaté Moravce 1 466,77 ha (6,74 %). Z listnatých stromov tu rastie najviac dub (41,29 %), buk (28,38 %) a dub cerový (11,24 %).

Na Podunajskej nížine je z listnatých drevín najviac rozšírený agát a topol šľachtený. Topol šľachtený zaberá najväčšie územie v okrese Komárno a to až 1 943,13 ha (31,92 %). Pomerne dobre rozšírený je v tomto okrese i agát šľachtený 25,51 %. V Nových Zámkoch je plošne najväčšie územie s výskytom agátu 2 879,52 ha (29,71 %) v rámci NSK. Dub tu tvorí 22,13 % lesných pozemkov a dub cerový 19,45 %. Šaľa má väčšie zastúpenie topolu šľachteného (52,90 %) a jaseňa (10,35 %), z ihličnatých drevín sa vyskytuje 0,32 % podielom borovica (www.forestportal.sk, 2012a).

V príspevku sledujeme i štruktúru drevín podľa veku. Najlepšie je rovnomerné zastúpenie drevín vo všetkých vekových triedach, takéto zastúpenie

vytvára predpoklady pre vyrovnanú produkciu dreva a plnenie ďalších funkcií lesa (tab. 5). V NSK sa vyskytovali najmä listnaté monokultúry 80 662 ha, čo tvorí 87,20 % z celkových drevín v sledovanom území. Z nich sú tu najrozšírenejšie 61 - 80 rokov staré dreviny (24 833 ha) ale aj vekové triedy 41 - 60 (15 200 ha) a 81 - 100 (12 473 ha). 5,30 % drevín na území NSK tvoria prevažne listnaté lesy (4 902 ha). Najviac týchto drevín je vo vekovej skupine 21 - 40 (1 858 ha) a 0 - 20 (1 286 ha). Zmiešané lesy sa vyskytujú s podielom 5,12 % (4 740 ha) z celkovej výmery lesnej pôdy. Najviac územia zaberajú zmiešané dreviny vo vekovej triede 21-40 (1 745 ha) a 0 - 20 (1 227 ha).

Tab. 5: Štruktúra drevín v lesoch Nitrianskeho samosprávneho kraja v roku 2012
Table 5: Structure of the trees species in the forests of the Nitra Self-governing Region in 2012

Štruktúra drevín	Veková trieda								Spolu	
	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141+		
	ha								abs.	%
Ihličnaté monokultúry	130	328	95	33	79	81	2	0	747	0,81
Prevažne ihličnaté lesy	83	280	93	31	97	96	3	0	684	0,74
Listnaté monokultúry	11 689	7 466	15 200	24 833	12 473	6 918	1 576	506	80 662	87,20
Prevažne listnaté lesy	1 286	1 858	626	381	391	307	37	16	4 902	5,30
Zmiešané lesy	1 227	1 745	556	411	453	322	23	2	4 740	5,12
Holiny	-	-	-	-	-	-	-	-	770	0,83
Spolu NSK	14 415	11 678	16 569	25 690	13 493	7 724	1 641	525	92 505	100,00

Zdroj: www.forestportal.sk, 2012a

Vlastníctvo lesov v okresoch Nitrianskeho samosprávneho kraja

Správu lesov v štátnom vlastníctve na Slovensku vykonávajú štyri štátne organizácie lesného hospodárstva, zriadené Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka. Patria sem Lesy Slovenskej republiky, štátny podnik Banská Bystrica, Štátne lesy Tatranského národného parku Tatranská Lomnica, Lesopoľnohospodársky majetok Ulič, ktorý okrem lesnej pôdy obhospodaruje aj poľnohospodársku pôdu a Národné lesnícke centrum Zvolen. Správu lesných pozemkov vojenských obvodov v štátnom vlastníctve a lesných pozemkoch na územiach slúžiacich na zabezpečenie obrany štátu vykonávajú Vojenské lesy a majetky Slovenskej republiky, štátny podnik Pliešovce, zriadené Ministerstvom obrany Slovenskej republiky (www.lesmedium.sk, 2012).

K neštátnym lesom zaraďujeme lesy súkromné, spoločenské, cirkevné, obecné a lesy poľnohospodárskych družstiev. Právnu formu subjektov neštátneho sektora tvoria pozemkové spolčenstvá s právnou alebo bez právnej subjektivity,

spoločnosti s ručením obmedzeným, akciové spoločnosti, fyzické osoby a osobitné útvary obecného úradu, ktoré môžu byť hospodárske alebo príspevkové (www.mpsr.sk, 2012a).

Pre priradenie pozemkov do druhu vlastníctva je smerodajný list vlastníctva z príslušnej správy katastra, zápis v pozemkovej knihe, alebo iné právne dokumenty. Lesné pozemky, ktorých vlastník je neznámy, sa zaraďujú do skupiny neurčiteľné (Vološčuk, Šíbl, 2001). Vlastníka lesného pozemku, nemožno vždy stotožňovať s obhospodarovateľom lesa. Ak vlastník svoj les prenajme, jeho obhospodarovanie so súvisiacimi povinnosťami preberá užívateľ lesa (www.mpsr.sk, 2012b,c).

V NSK sa v roku 2012 nachádzalo 34 961 ha lesných pozemkov vo vlastníctve štátu (36,19 %), najmenej týchto pozemkov bolo v obecnom vlastníctve a to 648 ha (0,67 %). Najviac 39 640 ha lesných pozemkov bolo vo vlastníctve nezisteného účastníka právneho vzťahu (41,03 %). Cirkev vlastnila 6 545 ha lesných pozemkov (6,77 %) a na súkromné vlastníctvo pripadalo 14 818 ha (15,34 %). Najväčšia rozloha lesných pozemkov v štátnom vlastníctve bola v okresoch Zlaté Moravce 13 357 ha (58,81 %) a Topoľčany 8 093 ha (47,67 %). Naopak najmenšia rozloha sa nachádzala v okrese Šaľa - 42 ha (2,88 %) (tab. 6). Štátne lesy v Nitrianskom samosprávnom kraji spravujú dva odštepné závody Levice a Topoľčiansky patriace pod správu Lesov Slovenskej republiky, štátny podnik Banská Bystrica.

Tab. 6: Vlastníctvo lesov v okresoch Nitrianskeho samosprávneho kraja v roku 2012

Table 6: Ownership of forests in the districts of the Nitra Self-governing Region in 2012

Okres	štátne		obecné		cirkevné		súkromné		nezistený účastník právneho stavu	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Komárno	2 766	39,62	316	4,53	466	6,68	527	7,55	2 906	41,63
Levice	3 916	13,39	76	0,26	642	2,20	6 992	23,92	17 610	60,23
Nitra	3 319	37,43	28	0,32	1 606	18,11	712	8,03	3 203	36,12
Nové Zámky	3 468	33,40	94	0,91	7	0,07	453	4,36	6 360	61,26
Šaľa	42	2,88	2	0,14	50	3,43	69	4,74	1 294	88,81
Topoľčany	8 093	47,67	85	0,50	1 908	11,24	3 703	21,81	3 188	18,78
Zlaté Moravce	13 357	58,81	47	0,21	1 866	8,22	2 362	10,40	5 079	22,36
NSK	34 961	36,19	648	0,67	6 545	6,77	14 818	15,34	39 640	41,03

Zdroj: www.mpsr.sk, 2012c

Lesné pozemky v obecnom vlastníctve mali najväčšie zastúpenie v okrese Komárno, kde zaberali plochu 316 ha (4,53 %). V ostatných okresoch NSK bol ich podiel nízky. Cirkevné lesné pozemky mali najväčšie zastúpenie v okrese Nitra (18,11 %) a Topoľčany (11,24 %). V okresoch Levice (23,92 %) a Topoľčany (21,81 %) bolo najväčšie zastúpenie súkromných lesných pozemkov v NSK. Lesné pozemky vo vlastníctve nezisteného účastníka právneho vzťahu tvorili veľkú časť lesných pozemkov. V okrese Šaľa tieto pozemky tvorili až 88,81 % (1 294 ha) z celkových lesných pozemkov. Vysokým podielom sa vyznačujú i okresy Nové Zámky (61,26 %) a Levice (60,23 %).

Zásoby dreva v okresoch Nitrianskeho samosprávneho kraja

Vo všetkých okresoch NSK výrazne prevyšuje listnaté drevinové zloženie nad ihličnatým. Zásoby dreva z ihličnatých drevín tvoria 5,28 % a z listnatých 94,72 % z celkových zásob dreva. Okres Šaľa má najväčšie zastúpenie listnatých drevín z jeho celkových zásob dreva, a to až 99,67 %, po ňom nasledujú okresy Nitra (96,98 %) a Levice (96,30 %). Najväčšie zásoby dreva ihličnatých drevín majú okresy Topoľčany (9,24 %), Nové Zámky (6,44 %) a Zlaté Moravce (4,55 %) (tab. 7).

Keďže okresy Topoľčany, Zlaté Moravce a okres Levice sú charakteristické najväčšou plochou lesných pozemkov v NSK, vyznačujú sa aj najväčšími zásobami ihličnatého a listnatého dreva. Okres Topoľčany má 369 679 m³ zásob ihličnatého dreva, Zlaté Moravce majú 233 789 m³ a okres Levice 191 743 m³. Zásoby listnatého dreva sú najväčšie v okresoch Levice 4 992 500 m³, Zlaté Moravce 4 904 336 m³ a Topoľčany 3 630 874 m³.

Tab. 7: Zásoby dreva v okresoch Nitrianskeho samosprávneho kraja v roku 2012

Table 7: Forest resources in the districts of the Nitra Self-governing Region in 2012

Okres	zásoby dreva (m ³ bez kôry)					
	ihličnaté		listnaté		spolu	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Komárno	31 671	4,18	725 304	95,82	756 975	100
Levice	191 743	3,70	4 992 500	96,30	5 184 243	100
Nitra	48 360	3,02	1 550 375	96,98	1 598 735	100
Nové Zámky	88 581	6,44	1 287 092	93,56	1 375 673	100
Šaľa	680	0,33	204 521	99,67	205 201	100
Topoľčany	369 679	9,24	3 630 874	90,76	4 000 553	100
Zlaté Moravce	233 789	4,55	4 904 336	95,45	5 138 125	100
NSK	964 503	5,28	17 295 002	94,72	18 259 505	100

Zdroj: www.forestportal.sk, 2012b

Ťažba dreva v samosprávnych krajoch Slovenska

Ťažba tvorí významnú činnosť v lesnom hospodárstve. Ťažbové možnosti v súčasnosti i budúcnosti ovplyvňujú hlavne hospodársko-úpravnícke, legislatívne a prevádzkové vplyvy, zdravotný stav lesných porastov a predpokladaná klimatická zmena. Základnou podmienkou stanovenia reálnych ťažbových možností je oboznámenie sa s východiskovým stavom produkčných ukazovateľov. Tými sú výmera porastovej pôdy, zásoby dreva a prírastky. Zásoby dreva a prírastky závisia od aktuálneho stavu lesných porastov daného vekovou štruktúrou, zakmenením a bonitou (Moravčík a kol., 2010).

Množstvo vyťaženého dreva v Slovenskej republike v roku 2012 predstavovalo 8 801 510 m³ bez kôry (tab. 8). Ihličnaté drevo tvorilo 58,63 % z celkovej realizovanej ťažby na Slovensku a listnaté 41,37 %. Najviac celkovej ťažby dreva bol vykonaný v Prešovskom kraji (2 108 313 m³ bez kôry) a najmenej v Trnavskom kraji (217 128 m³ bez kôry). V Nitrianskom samosprávnom kraji sa spolu vyťažilo 805 278 m³ z toho na ťažbu listnatých drevín pripadalo 63,39 % a 36,61 % tvorila ťažba ihličnatých drevín.

Tab. 8: Realizovaná ťažba (m³ bez kôry) v lesoch SR podľa krajov v roku 2012

Table 8: Realized logging (m³ without bark) in forests of the Slovak Republic according to regions in 2012

Kraj	ihličnaté		listnaté		spolu	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Bratislavský	75 182	29,77	177 397	70,23	252 579	100
Trnavský	42 030	19,36	175 098	80,64	217 128	100
Trenčiansky	18 961	5,49	326 373	94,51	345 334	100
Nitriansky	294 841	36,61	510 437	63,39	805 278	100
Žilinský	1 953 006	93,56	134 422	6,44	2 087 428	100
Banskobystrický	869 171	45,42	1 044 269	54,58	1 913 440	100
Prešovský	1 359 460	64,48	748 853	35,52	2 108 313	100
Košický	547 584	51,08	524 426	48,92	1 072 010	100
Spolu	5 160 235	58,63	3 641 275	41,37	8 801 510	100

Zdroj: www.forestportal.sk, 2012a

V súčasnosti sa do popredia v SR dostáva nový trend produkcie a ťažby rýchlorastúcich drevín na energetické účely. Energetické porasty rýchlorastúcich drevín (topoľ, vrba, agát, osika, jelša) a tiež jednoročných a viacročných energetických plodín tvoria perspektívny zdroj palivovej biomasy. Energetické porasty možno zakladať na plochách nevhodných pre klasickú poľnohospodársku a lesnícku produkciu, na pôdach dočasne vylúčených z poľnohospodárskej výroby,

pôdach kontaminovaných, vhodných len na produkciu pre nepotravinárske účely a tiež na zdevastovaných plochách v priemyselných lokalitách. Oblasť Nitrianskeho samosprávneho kraja má prevažne nížinný charakter, takmer celý kraj sa nachádza na Podunajskej nížine. Pohoria sa rozprestierajú v severnej a severovýchodnej oblasti a zaberajú asi 15,23 % celkového územia kraja. Rozhodujúcu časť kraja využívanej pre poľnohospodárske účely tvorí kvalitná poľnohospodárska pôda. Z uvedeného vyplýva, že NSK nemá výhodné podmienky pre výsadbu drevín pre energetické využívanie (Regionálna energetická koncepcia využívania poľnohospodárskej a lesníckej biomasy Nitrianskeho kraja, 2006).

Obnova lesa v samosprávnych krajoch Slovenska

Obnova lesa patrí pri pestovaní lesa k najdôležitejším činnostiam. Je prostriedkom výmeny dvoch stromových generácií. Základnými druhmi obnovy lesa sú prirodzená obnova (generatívna a vegetatívna) a umelá obnova (sejbou alebo sadbou), odvodeným druhom je kombinovaná obnova, pri ktorej sa využíva prirodzená i umelá obnova (Štefančík, 2007). Umelé zalesnenie má na Slovensku rozhodujúci podiel na obnove lesov. Prebieha sejbou semien na pripravenú pôdu a sadbou sadeníc lesných drevín na holiny. V sledovanom roku 2012 najmenšie hodnoty zalesnenej plochy boli na západe Slovenskej republiky (tab. 9).

Tab. 9: Vykonaná obnova lesov v SR podľa samosprávnych krajov v roku 2012

Table 9: Forest regeneration in the Slovak Republic according to self-governing regions in 2012

Kraj	zalesnenie					
	umelé		prirodzené		spolu	
	ha	%	ha	%	ha	%
Bratislavský	528	69,84	228	30,16	756	100
Trnavský	445	74,66	151	25,34	596	100
Nitriansky	394	47,87	429	52,13	823	100
Trenčiansky	548	48,07	592	51,93	1 140	100
Žilinský	4 107	81,01	963	18,99	5 070	100
Banskobystrický	1 627	45,26	1 968	54,74	3 595	100
Prešovský	2 924	65,65	1 530	34,35	4 454	100
Košický	1 391	54,00	1 185	46,00	2 576	100
Spolu SR	11 964	62,94	7 046	37,06	1 9010	100

Zdroj: www.forestortal.sk, 2012a

Najväčšie plochy zalesnenia sa týkali krajov Žilinského, Prešovského a Banskobystrického. V Žilinskom kraji prevláda umelá obnova (81,01 %) nad prirodzeným zalesnením. Podobne aj v Prešovskom najviac pripadá na umelé

zalesnenie (65,65 %). V Banskobystrickom kraji sa prirodzená obnova vyznačuje väčším podielom (54,74 %) ako umelá obnova. V NSK boli hodnoty zalesnenia 823 ha v porovnaní s ostatnými kraji SR najnižšie, z toho bolo 52,13 % (429 ha) lesov prirodzene zalesnených a 47,87 % (394 ha) umelo zalesnených.

Katégórie lesa v samosprávnych krajoch Slovenska

Podľa kategórií lesa v Slovenskej republike v roku 2011 mali najväčšie zastúpenie hospodárske lesy s výmerou 1 365 893 ha (70,40 %), za nimi nasledujú lesy ochranné s 331 693 ha (17,10 %) a lesy osobitného určenia s výmerou 242 521 ha (12,50 %). Trnavský kraj mal najväčší podiel hospodárskych lesov (83,08 %) z celkovej výmery porastovej pôdy. Vysoké zastúpenie lesov z tejto kategórie mal aj Trenčiansky kraj (80,26 %). Najmenší podiel hospodárskych lesov mali kraje Bratislavský (44,12 %) a Košický (50,22 %). V NSK tvorili hospodárske lesy najväčšiu plochu porastovej pôdy v kraji 71 648 ha (77,45 %).

Lesy s ochrannou funkciou boli najviac zastúpené v Žilinskom (28,48 %) a Košickom samosprávnom kraji (19,51 %). V Nitrianskom samosprávnom kraji tvorili ochranné lesy iba 9,69 % (8 968 ha) z celkovej porastovej pôdy. Najmenšie zastúpenie tejto kategórie lesov mal Bratislavský kraj (7,67 %).

Lesy osobitného určenia sa najviac vyskytovali v Bratislavskom kraji, kde tvorili 48,21 % z celkovej porastovej pôdy kraja. Najmenší podiel lesov v kategórii osobitného určenia sa vyskytoval v Trenčianskom (2,72 %) a Trnavskom kraji (3,54 %). Nitriansky samosprávny kraj mal 11 890 ha (12,85 %) lesov osobitného určenia (tab. 10).

Tab. 10: Porastová pôda podľa kategórií lesov v samosprávnych krajoch Slovenskej republiky v roku 2011

Table 10: Vegetation land according to forest categories in the self-governing regions of the Slovak Republic in 2011

Kraj	kategória lesa						spolu
	hospodárske		ochranné		osobitného určenia		
	ha	%	ha	%	ha	%	
Bratislavský	32 143	44,12	5 587	7,67	35 116	48,21	72 846
Trnavský	51 808	83,08	8 347	13,39	2 205	3,54	62 360
Trenčiansky	172 708	80,26	36 608	17,01	5 862	2,72	21 5178
Nitriansky	71 648	77,45	8 968	9,69	11 890	12,85	92 506
Žilinský	243 910	66,93	103 784	28,48	16 735	4,59	364 429
Banskobystrický	359 339	79,18	64 902	14,30	29 573	6,52	453 814
Prešovský	304 285	72,45	52 978	12,61	62 745	14,94	420 008
Košický	130 052	50,22	50 519	19,51	78 395	30,27	258 966
SR	1 365 893	70,40	331 693	17,10	242 521	12,50	194 0107

Zdroj: www.forestportal.sk, 2012a

Záver

Nitriansky samosprávny kraj (4,80 %) spolu s Bratislavským (3,73 %) a Trnavským (3,24 %) patria medzi kraje s najnižším podielom lesných pozemkov v SR. Nitriansky kraj dosahuje 15,23 % lesnatosť z celkovej plochy územia. V rámci okresov NSK najvyššia lesnatosť v roku 2012 bola v okresoch Zlaté Moravce (43,58 %) a Topoľčany (28,41 %). Najvyšší podiel lesnej pôdy z celkovej lesnej pôdy v NSK v roku 2012 mali okresy Levice (30,26 %) a Zlaté Moravce (23,51 %). Výmera lesných pozemkov v Nitrianskom samosprávnom kraji od roku 2003 do roku 2012 stúpila o 486 ha (0,51 %), nárast výmery zaznamenali všetky okresy kraja. Najväčší podiel lesných pozemkov majú obce ležiace v severnej a severovýchodnej časti NSK. Obce nachádzajúce sa v južnej a juhozápadnej časti kraja sa vyznačujú nižšou lesnatosťou. Z hľadiska vývoja výmery lesnej pôdy v období rokov 2003 – 2012 nárast zaznamenali obce ležiace lokálne v juhozápadnej, východnej a severnej časti kraja. Podľa zastúpenia konkrétnych drevín v NSK v roku 2012, sa najčastejšie vyskytovali listnaté dreviny (94,75 %) z nich je najrozšírenejší dub (38,37 %), dub cerový (13,42 %) a buk (12,73 %). Najväčšie zastúpenie v NSK mali listnaté monokultúry (87,20 %), najviac bola zastúpená veková trieda 61 – 80 rokov a to 24 833 ha. Naopak najmenšie zastúpenie mali ihličnaté monokultúry, ktoré zaberali výmeru 747 ha (0,81 %). V NSK v roku 2012 prevažujú podľa vlastníctva lesy nezistených vlastníkov (41,03 %), za nimi nasledujú lesy štátne (36,19 %), súkromné (15,34 %), cirkevné (6,77 %) a obecné (0,67 %). Z hľadiska zásob v NSK na listnaté dreviny pripadá 94,72 % a ihličnaté 5,28 %. Podľa zásob dreva v kraji majú významné postavenie okresy Levice s 5 184 243 m³, Zlaté Moravce s 5 138 125 m³ a Topoľčany s 4 000 553 m³ dreva. V kraji prevláda ťažba listnatých drevín (63,39 %) nad ihličnatými (36,61 %). Z hľadiska obnovy lesa pre NSK je charakteristické prirodzené zalesnenie (52,13 %) nad umelým (47,87 %). V kraji majú najväčšie zastúpenie hospodárske lesy (77,45 %), na lesy osobitného určenia pripadá (12,85 %), najmenší podiel tvorili lesy ochranné (9,69 %).

Literatúra

Dubcová, A. a kol. 2008. Geografia Slovenska. <http://www.kgrr.fpv.ukf.sk/index.php/publikacie/geografia-slovenska/18-geografia-slovenska/34-vyvoj-uzemi> (2012-02-16)

Forestportal. 2012a. Súhrnné informácie o stave lesov SR - stav k 31. 12. 2012. http://www.forestportal.sk/SitePages/lesne_hospodarstvo/info_o_lesoch/suhrnne_informacie_12/suhrnne_informacie_12.aspx (2012-12-30)

Forestportal. 2012b. Zásoby dreva v lesoch. http://www.forestportal.sk/sitepages/lesne_hospodarstvo/info_o_lesoch/statisticke_prehlady/zasoby_dreva/zasoby_dreva.aspx (2012-02-28)

LESmedium. 2012. Stav usporiadania pozemkov. <http://www.lesmedium.sk/clanok.php?id=1172> (2012-03-23)

Ministerstvo poľnohospodárstva rozvoja a vidieka. 2012a. Zelená správa. <http://www.mpsr.sk/index.php?navID=123> (2012-02-19)

Ministerstvo poľnohospodárstva rozvoja a vidieka. 2012b. Národný strategický plán rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2007-2013, Príloha A – lesné hospodárstvo. <http://www.mpsr.sk/sk/?navID=1&id=33> (2012-02-01)

Moravčík, M. a kol. 2010. Vízia, prognóza a stratégia rozvoja lesníctva na Slovensku. 1. vyd. Zvolen : NLC, 2010. 172 s. ISBN 978-80-8093-105-6.

Némethová, J. 2011. Súčasný stav lesného hospodárstva v Slovenskej republike. In: Geografické štúdie, roč. 15, 2011, č. 2, s. 46-54. ISSN 1337-9453.

Paganová, V. 2005. Základy lesného hospodárstva. 2. vyd. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. 157 s. ISBN 80-8069-487-7.

Regionálna energetická koncepcia využívania poľnohospodárskej a lesníckej biomasy Nitrianskeho kraja, 2006. 195 s.

Spišiak, P. 2000. Základy geografie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva. 1. vyd. Bratislava : Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, 2000. 148 s. ISBN 80-223-1390-4.

Stredanský, J. 2010. Hodnotenie kvality životného prostredia. 1. vyd. Nitra : SPU, 2010. 162 s. ISBN 978-80-552-0423-9.

Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2012. Regionálna databáza. <http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/> (2012-03-09)

Štefančík, I. a kol. 2007. Výchova a obnova lesných porastov v rozdielnych ekologických podmienkach. 1. vyd. Zvolen : Národné lesnícke centrum, 2007. 140 s. ISBN 978-80-8093-027-1.

Vološčuk, I. 2000. Základy lesníctva. 1. vyd. Zvolen : Technická univerzita, 2000. 100 s. ISBN 80-228-0948-9.

Vološčuk, I. – Šíbl, J. 2001. Lesné hospodárstvo a ochrana biodiverzity v lesných ekosystémoch. 1. vyd. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2001. 214 s. ISBN 80-7137-860-7.

FOREST MANAGEMENT IN THE NITRA SELF-GOVERNING REGION

Summary

The Nitra Self-governing Region (4.80%), together with Bratislava Region (3.73%) and Trnava Region (3.24%) belong to the regions with the lowest proportion of forest land in Slovakia. The Nitra Self-governing Region has 15.23% forests out of the total area the region. As for the districts of the Nitra Self-governing Region, the highest forest cover in 2012 was in the districts of Zlaté Moravce (43.58%) and Topoľčany (28.41%). The highest share of forest land out of the total forest land in the Nitra Self-governing Region in 2012 was in the

districts of Levice (30.26%) and the Zlaté Moravce (23.51%). Area of the forest land in the Nitra Self-governing Region from 2003 to 2012 increased by 486 ha (0.51%) and an increase in acreage was recorded in all districts of the region. The largest share of forest land was in the municipalities located in the northern and north-eastern parts of the Nitra Self-governing Region. Municipalities located in the southern and southwestern part of the region are characterized by lower forestation. In terms of development of forest land area in the period of 2003 - 2012, there was an increase in the municipalities locally situated in the southwest, eastern, and northern parts of the region. According to the representation of particular species in the Nitra Self-governing Region in 2012, the most frequently occurring were deciduous trees (94.75%) and out of them the most common is oak (38.37%), *Quercus cerris* (13.42%), and beech (12.73%). The largest representation in the Nitra Self-governing Region had deciduous monocultures (87.20%) and the most represented age class was 61-80 years with 24,833 ha. Conversely, the smallest representation had coniferous monocultures which occupied an area of 747 ha (0.81%). In the Nitra Self-governing Region in 2012 and according to the ownership of forests, unknown owners of forests predominate (41.03%), followed by state (36.19%), private (15.34%), church (6.77%), and general (0.67%) forests. According to forest resources in the region, a significant position have the districts of Levice with 5,184,243 m³, Zlaté Moravce with 5,138,125 m³, and Topoľčany with 4 000 553 m³ of wood. In terms of resources, 94.72% is represented by deciduous trees and 5.28% by coniferous trees. The region is dominated by logging deciduous trees (63.39%) over coniferous trees (36.61%). In terms of forest regeneration, the Nitra Self-governing Region is characterized by natural afforestation (52.13%) over artificial (47.87%). In the region, the largest representation has commercial forests (77.45%), the special purpose forests has (12.85%), and the smallest share has protective forests (9.69%).

RNDr. Jana Némethová, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

E-mail: jnemethova@ukf.sk